

միմանցիցն: Եւ զվեմակն նր գործապետացն: Եւ զարդարել նր կուսանացն: Այլ եւ զատառել բարողութեանն յաւերս զահոց զր գրեցն նր զարդապետը զի համապատասխան լինեածնեմն նր քահանայք: Ի լինիս աւրհնեալ ժողովրդեանն: զի լսեմի զայօթ եմ իրամագ պատուիսացը: Հաստատեցն ի հաւատուցափամ զր ունին ի պէտքնէ: Եւ յիշեցն աւային քի յազքթ մի իրեանց զատացն նր գրոց զուեր ստիֆանոս արքայի կապանոսն: Եւ զնաւուան իր ի քն հանգուցեալ: զիմին ազգուցալ եւ զերանիկ մայրն իր խուանչն իստիւ: Եւ զնդ արեան մերձաւոր իր: զինեանին եւ զհանգուցեալ: Կա եւ զիրիս եռանեալ երջանիկ եւ քաջ հաւատպետն, նին ասացեալ զողթան ամբողջոց աշխեպիսուազ զրեմին իր զոր տերուանական զայօթ: ի քն հանգուցեան հանգերձ ծնաւզուցն իրութեակ: ի փառո քի ել մերց: Եւ քանդի յիժ փափակմարք սիրոյ, Եւ վասն յօսոյ արցայութեանն: վերց ասցեան նոյն ամբն ստիֆանոսն: Եւ զրել զին ատանական զայօթ: ի համար զայօթ իրուց: առ ի լինէլ նմ միշտակ բարի, հոգակ իրուց, այժմ եւ առ յապահ յափտանն: Վասն զի սովոր զւարձանան մանկութեան նր եկեղեցը: Հանապազ կարդալի զա անիափան: իսկ զայք քի հաւատացաւութ հար եւ եղորդը, բաշանայք եւ ժողովրդը, տեսնդք եւ լողդ ային նր ստու հաւատակամին պահ անիափան: անիափանաբարի եւ միամի սրտի եւ բարդանաւ բերանով՝ աստիճանի պատասխանը: արցն ասեփանուոր նախավիշին ազգատեսն զայտանաւ: պրոյն ասեփանուոր նախավիշին նիդրաւածիք սրոց ասպեկտն: Եւ մարդարեկին: Եւ օրբոց գրիգորի հայոց լուսաւորին: Եւ միահամեռ նմ օրբոց, հոյրապետաց և մարտիրոսաց: Եւ մի անձնոց ճնանաւորաց: որք ի սկզբանի հանիկ եւն քեզ քն ած: Ուզրմաքայրութեամբ ամենայն հաւատացաւութ գինանիկի արաց եւ կանաց: Ժերց եւ աղայոց: կենանեանց եւ մեռլց: Եւ ամ չափու հասակի: Եւ առաւել ստացուի նր գրոց ան որենինն զմեցց թողոց թիւն շնորհնա: Եւ ի քայ յահանը եւ ի միանգամանց զալատեան: յահակին դաստամանին: յանուանէ կոչեալ զեա: եթէ ծառակ բարին եւ հաւատարիմ: մնեալ յուրախութիւն ան քա: Եւ ժառանգեալ զանապահ բարին: զանարին ու բախութիւնն: զանվանման արցուոց թիւնն: Եւ զանթաւանին ասեփանուոր ի գրենի բարեաց: Եւ փունի ի գրչոց, մաթէուստ անոն քահանայ: որ անուանի եւ կոյեցեալ բաց (= բայց) հոգէվու եմ իս խաւարեալ եղէ անարժանն եւ թափանձաւ: ի նոյն վերատեցեալ տէր ստիֆանուն: որ եւ բազմէ սիրով հրաւեալ զայզ: առ ի գրել զուոր ստիփանոսն: իսկ մեր ու կարցաք թիգմանալ մեծի հրամանաց նորա: զան զի տեսուք զեռափափառք ուր նորա որ առ հոգեւարու: Եւ թէպէտ ու ունենու մեր զառութեան եւ կարառութեան, սակայն ապահնեցաք ի ձեռնուութիւն: շնորհացն հոգուց այց, որ աներեւապէ հասանէ ի թիւնուն եւ ագնէն, եւ զահարու կարցու յարդարէ: առա յանձն առաք: Եւ զրեցաք զուոր տաւական զայս ըստ իմամ կարի, զրցմանք մեղաման մասումք անմին կրծքնեն լիս բազում եւ պէտքան աշխատանաւը: զի մեծաւ

շարչարմամ'ը եւ անժուժելի՛ տիպութեամբ, հասուց զուոր ստանական ան: ի յաւարու կատարման: զոր պայն տէրն ինչ գտնէ զգիաման մասց մերոց, եթէ վասն մի ուորու մասման զատացեցը զուոր գիրս զայց: Ա'րդ աղայմը աղայմ, զի եւ զիման անրժաման ուութիւն յիշելի արժանի առնեք: յերիալանց ուոր յազութիւն ձեր: զի մարգասէն նամ զթացի: ի ձեզ եւ ուղրմանթեամբ ձերով անմին իմ մահապարսի: Եւ մեց թողութիւն շնորհեցն, եւ աղատեցէ յանձների: Եւ արցայութեանն արժանի արացէ: Եւ անհակամ համաստեան իսկ դրեցա: ուոր անական այս ի գեղաբարապար ազգակի, գոտին գործակիս ի նոյն իւրի աթոռու: ընդ հովանեան առաքեապար ի խորակին: մեցաբան տամարին: քրիստոփոր մեծ նահապակին: Եւ թուամին առաքեալ ուոր ուորու ուորացն շրայաք աղին: Առ նոյն երկանիկ նոյն վրաստական անքանի ստիփանոսնին: ի թուականութեան հայոց: ՊՂԶ. Եւ ի հայրապետութեան նամի աթոռու: անձայի աշխատնի: Երց կոսնեալ ան զրիցոր նարագին անցաւարի: նամ եւ երկորդ լուսաւորու: զոր տէր նամ անասման պահեցն: Առ անգրմանի յիշեցն: Առ անգրմանի յիշեցն: Եւ անգրմանի ի յայում աշխարի: Եւ յետ աստեցած եւնենցը ի գերին գաւառ հայեն: ընդ նամինի սուրբ պատրիարքուցն, գասկից բարով ան իմից: Կա եւ ստացած զթացին պատասխան գողթան վիճակին: Նահանան իւրօն տէր ստիփանոսն գողթան վիճակին: Եւ մեծ աղայմանին իւրօնը: սորմանթեամբ քա: բա: մանակից իւրին անտէ որոնս, որք հաւաքեալ կան ասու: ի հրազդան: ամենան եւ տօնանան: ԱՇ գեղաբարապար աղամանա գործ ափանան մաքրափայլեալ: գուք օրբազանից: որք համի շենալ եւրե կամուն աշարաբանաւութեանն: (մատեալ կորած է):

Ասոնցն դուրս էջ 86ր բացուած թէրթին վրա նօսոր զուոր նոր մեծոց մի զեր է Ս. Անձանայ Աւետառ գանձը մինութեան մայն բարեաց աւետառական համաստեալ ձեռլու:

(Հարանայիլի)

Հ. Յ. ԱԾՈՒՈՒՆՆ

ՊԱՑՍԱԿԱՆ

ՄԻԼԾԻՆ ԱՐԲԵՐՏՈՒՏԻ ԳՐԻ ՄԻԼԾՈՒ

(Հարանայիլի մասին)

Բ. Աղվանուուուք Բ. է ուշաւուուց դուբիւր-լուր նորին էւրուսուուք բարունաւուց դրանց դրան ուունիւնի վիրու:

Hormuzd Rassam բախտաւոր գէպք ունեցաւ 1878թ. ձեռք բերելու մեծ քանակ կութեամբ պղնձէ պատկերապար ամաստակին՝ 1.75 մ երկարութեամբ եւ 0.27 մ լայնութեամբ, որնք գտնուած էր կին կննուելից հարաւարեւելուում բարձրացող բաւլաշ (Balawat) կուլաւ աւերակարից. (բլուրը

կը պարունակէ Խոցու Bel ասորեստանեան տեղոյ համարդիները), այս տախտակները, որոնցից իւրաքանչիւրը երկայնութիւնն հաւասար գծով մշշողից երկու վերին եւ տորին մասերի կը բաժանուի, ըստ երեւութիւն կը ծածկէն արքունեաց երկփեղեան դրանց փայտէ շրջանակները: Թանգագին գիւտի մասն առաջն անգամ աւելաց Theo. G. Pinches 1879թ. Atheneum ուսումնաթերթում:

Այս Նկարների գեղարուեստական, իրենց բնական մեծութեամբ հրատարակման պատիւը կը պատկանի յայսնի անգլիացի Սուրբ Գրոց Հնագիւտական Ընկերութեան՝ Society of Biblical Archaeology, որ 1880—1903 լրաց հանեց մի հոյակապ աշխատութիւն հետեւեալ ախտղոսով՝ The Bronee Ornaments of the Palace Gates of Balawat, խմբագրութեամբ Pinches եւ Birch գիտնականց: Միեւնյոյն 1903թ. քրանսիացի De Clerq հրատարակեց իւր Catalogueի բ. բաժնում (Paris, E. Leroux) կարեւոր աեղեկութիւններ H. Rassamի ժողովածուոց իւր ձեռքը լինկած աղնձէ տախտակների մասնին Frises de Balawat վերնարով: Գերմանիայում միանի 1908թ. լից տասն մի ամփոփ տեղեկութիւնն այս երկու հրատարակութեանց եւ նոյց համառու ուղևնդակութեան մասին 4 փոքրացրած լրւատիպ տախտակներով հանդերձ (Die Palasttore Salmanassars II von Balawat, von Adolf Billerbeck und Friedr. Delitzsch, Leipzig 1908. Beitr. zur Assyriologie und semit. Sprachwiss. VI, 1):

Ասորեստանցի վարպետի ճարտար բրցի տակից գորս ելած հարուսա բովանդակութեամբ նկարները, որոնք քրիստոսից 9 դար առաջ կը զարդարէին Սաղմանասար Բ.ի պալատի դռները, դարաւոր փոշու եւ մխրի շերտերից մարդուելով բաց արին հեռաւոր մերնդներն ալեւոր հնութեան ազգերի արիւնաշեղ Ընդհարմանց, կրօնական ծէսերի, արտաքին տեսքի, շնորերի, կահկարակին եւ այլն մի շարք հետաքրքրական պատկերներ: Մեր առշեն կենդանացան մի զինի միւսի Արարտացիք, Ճաւառը, Գիւղանացիք, Համատացիք, Պատիւնացիք, Դուզացիք, Արամեացիք Քաղդէւացիք եւ Փիւնիկցիք, ազգեր՝ դոնց Աստրեստան սրով եւ Տրով իւր գոռով իշխանութեան հնազնեցնել կը ճգնէր: Յարձակուողերը ամեն տեղ Ասորեստանցիք են, պաշտպանուողները՝ բոնու-

թեանն արիաբար գիմադրող բազմացել բնութեան ազատ որդիքը: Յաւերժացնելով իւր անհնայ կոտրածների եւ քաղաքների շնչման յիշասակը արձանագրութեամբ քարածայուերի վերայ եւ պատկերացնելով այս արհակրքը իւր աբբանեաց գրանց շուրջը մնափառ Սաղմանասար Բ. արքանով ինքն իրեն գրեց պատմութեան արդար ուսումնատանի առջև:

Պատկերների հարստագով մասերից մեկը կազմում են Աւրարտացոց գէմ մշտած ծանր պատերազմի զննազան վայրկեաններ՝ մարոցների պաշարում, հակառակ գնդերի ճակատակից, աւարառութիւնն, ընկերուի գերի վրուել եւ այլն, իւր մեծութեան փառքով կորացած, իրբու Ասուրի անցաղթ սիրելին, նինուէի թագաւորը սակայն այստեղ եւս, ինչպէս եւ իւր արձանագրութիւններում, աշխատել է անիրաւացի սոտրացնել թշնամու քաջութիւնը եւ նոյն իւկ ծաղուել նորա առնական սյըը եւ արտաքին տեսքը. պատերազմի դաշտում ուրարտացին է, որ թաւալում է թշնամու ռազմիկ կառքերի անիների տակ, նա է, որ ձեռքերը աղջրսանք սոտրեստանցու պայմենով իրեն ինայել կաշաչէ, մանկահասակ մօրոքաւոր ուրարտացին է, որ Հանդիսու թոյը է տախին յաղթանդամ թշնամուն առանց նոյն իւսի իրեն պաշտպանել փորձելու՝ իւր գլուխը կամ ոոը սիր հարուածով մարմից բաժանել: Զիայ մի գէպքի, որ նա յանդկներ իւր աէքը մահ սպառնացող հակառակորդի գէմ ուղղել, կարծես կաշանդուած անսահման սարսափուլ: Ասուրական զէնքի այս անպայման գերազանցութիւնն, որ ընդհանուր երեւցիք է հանդիսանում Սաղմանասար Բ.ի պատկերազարդ յիշասակարանում, իւր փայլուն յաղթութեանց քօղի տակ սակայն ստէպ կը ծածկէ այս աբքայի նաեւ շարաչտը անցածութիւնները:

Իւր կոչմանն հաւատարիմ վարպետը կարողացել է բաւական աջող պատկերացնել երկու ցեղերի տարազի, զինավառութեան, անգամ գէմիք իծերի տարբերութիւնները: Ուրարտացին այստեղ հանդիսանում է ընդհանրապէս սարձրահասակ, ամրակազմ, լայն գլուխով երեսի նուրը, ըստ մեր ճաշակի նոյն իւկ գեղեցիկ գծագրութեամբ, ինչոր աշքերով եւ բռն հայկական քթով, ինիս մօրուքը ծածկում է նորա այսուղը եւ երեսի սորին մասը: Լեռնականներին յատուկ նեղ եւ երկայն, գրեթէ մինչեւ ծննդերը իննող, առանց թեւերի, ըստ երեւութիւնն կաշեայ շապիկը կարծես կատած լինի մարմ-

նիս, այնպես որ վերջնս շատ անգամ՝ մերկ կը
թուի: Մէջքի լսյն գօսին կոնկրետմ է առջևից
մէծ կը որ փականքով: Կրծքննա կրում է՝ պարա-
նոց կան՝ մի ինչ որ եռանկիսի զարդ, իցէ
գիտուրական նշան կամ չարի գէմ կախարդա-
կան՝ թըլիմա: Աւրարտացուն միայն յատուկ
տափակ (գժար է որոշել՝ մետաղից թէ կաշոց)՝
սաղաւարը զարդարուած է ճակատից մինչեւ
գլխի յետեւի մասը ձգուող՝ թուի թէ վար-
սաւոր բարձրութեամբ: Սաղաւարտի յետեւից
փայր ինոն վարսակալը, ծածկելով պարանոցը,
պաշտպանում է նորան այս կողմից անակնկա-
հարածածիք: Վարսակաբի տակից երբեմն թափ-
ւում են հարուստ գնանդուր մազերը ուսերի
վերայ: Ոտերիննա ունի երկայն, ազգային՝ ջուս-
տիի, նման տափակ, առանց կրօնէի, սրածայր
գոշիկները: Կենտառեղավ զնուուած են միայն ամ-
րոցի պաշտպանողերը: Գաշտում կուռող զի-
նուորը աջ ձեռքում պահում է նիղակ:
Համում՝ փորիի բողոքածեւ (կաշեայ) վա-
հան, որ սովորաբար գործ են ածում՝ քրիերը:
այս անպացցի գնչքի հետ շատ սակաւ զեպ-
քերում կ'ընկերանայ ուսից կախ երկայն
սուրը:

Դժար է տարբերել օգնական գունդը, որ
նոյնկերպ է հագնուած եւ զնուուած: Թուի թէ
իրենց շափազանց մանի հասկով աշքի ընկող
առգիտիները՝ եթէ: այդ ձար չէ երկիր մինկ-
ներ եւ արարտացց նիզակացիներն կը հան-
գիսանան, որոնցից նոքա զանազնուում են նշյ-
խէ երեսի համեմատաբար հոչը գնացրու-
թեամբ: Այս տեսակէտը կարծես ճշուում է
նորմանց եւս, որ ամեն մի կարձահասակ զի-
նուորի յետեւ կանգնած է նորա պաշտպան
հակայ ուրարտացին:

Ընհամեմատ հարուստ է զինուուած ասո-
րեստանեան զըբըը, որ իւր մէջ ունի ռազմիկ
կազեր, աղեղնաւոր հեծելազօր եւ հետիւու-
գունդ, բաղկացած վահանակիր սուսերաւորնե-
րից եւ աղեղնաւորներից: Խալալիի, նման լայն
եւ երկայն, առջևից կարուած, առանց թեւերի,
գօտաւորուած, գեհանը իջնում է ասորացի
զինուորի մինչես ոտերը: Գլխին նա ունի սրա-
ւածոյ սաղաւարտ նորու մեծ, բառակուուի գա-
հանը ընդունակ է պաշտպանել նորու մարմնի
մէծ պայն մնալը թշնամու, նետերից: Քացի ձախ
հոգմից գօտին հետպահ պից նա կրում է աջ
ձեռքում՝ մերկացրած դաշոյն: շատ քերու իս-
րեւ բացառութիւն զնուուած են նաեւ կարծ
նիդաներով:

Ա. տախտակ վերին շարք:

Արձանագրութիւնն է՝ salmu ina eli
tāmīd ša (mat) Na-i-ri u-ša-zí-iz (immer)
i qānī a-na ilani-ia əqqi "(իմ)" պատ-
կերը կանգնեցրի նարիի ծովի մօտ, ոչխաներ
զո՞ս մատուցի իմ ասուծեցու:

Այս զո՞սաբերութիւնը տեղի է ունեցել
(Համաձայն Salm. Mo. obov. 26 f.) Սուգու-
նիս ամրոցը առնելուց յետոյ, Աղթամարայ
ծովի ափին: Այստեղ, մէջքը գէպի ծովի,
ապատաժու բարձրութեան վերայ կոնցնած է
քարի վերայ փորագրած թագաւոր պատկերը,
որի առջև բարձրանում են՝ ձողէրի ծայրերին
ամրացրած երկու արքայական բոլորաձեւ գրոշ-
ները: Ազա անվիշապէս հետեւում են՝ զո՞-
սաբերական սեղանը, մի բարձր կրակակլ եւ
մի եռուունի սեղան, որի վերայ դրուած է զո՞-
սաբերութեան վերաբերող մի սափոր: Թա-
գաւորը, առանց զէնքի ուրիշի սուերով, ձախ
ձեռքում պահելով իւր գայիսնը, իսկ բարձրա-
ցրած ածում՝ զո՞սաբերական տոպրկան, մօտե-
նում է երկրոգ սեղանին մի մարդու ուղեկցու-
թեամբ, որ ձեռքին ունի մի ափսէ՝ լի զո՞սաբե-
րական մէծերով: Թագաւորին հետեւում են
նախ մի աստիճանաւոր, ձեռքերին բոնած զո՞-
սաբերութեան համար ինչ իւր, ապա
քնարիկներ նուագով երկու երեսիշշներ
եւ վերացած մի պաշտօնեայ: Երկու ար-
շատ եւ չըսու ուսիար ներկայացնում են զո՞ր:
Ռազմիկ կառքերը, հեծելազօրը եւ հետիւու-
գունդը նորմանց անցնելով լիոնային իոնդանուները,
շատպաւմ են զէպի զո՞սաբերութեան սեղին:

Ա. տախտակ սուրուն շարք:

Արձանագրութիւնն է՝ (ա) Su-gu-ni-(ս)
չա A-ra-me (mat) U-ra-ar-ta-a-a ակսն-սւ-
ն նուաճեցի ուրարտացի Արամէի Սուգուունի(ա)
քաղաքը:

Քարաժայոյ բարձրութեան վերայ հանգ-
չող Սուգուունի ամրոցը այրւում է, սակայն չըսու
կոմից բոցով պատած ուրարտացիք պարապի
վերայ արիարար պաշտպանուում են նետաձգու-
թեամբ եւ նիզակահարամեամբ: Ամրոցի երկ-
փեղինան, երկու կողմից բուրգերով պաշտպա-
նուած (երեք) գուները փակ են: պարիսներից
գլխիվայր կախ են երկու գիտի: Ասորեստանցիք
յարձակուում են երկու կողմից, պատրաստուե-
լով Ներս խուժել, երկու զինուոր՝ վահանաւոր-
ների պաշտպանութեան տակ չըսու ամրոցի
երկու հակառակ կողմերից կրակ են նետում

ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ପାତ୍ରଙ୍ଗ

ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ପାତ୍ରଙ୍ଗ

ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ପାତ୍ରଙ୍ଗ

բարձրահասակ, խորիս գեկիով ուրարտացի, այս երրորդութիւնն կրիմում է կոսի տարածութեան վերայ երեք անգամ և ստիպում է ենթադրիլ, որ մանկահասակ զինուորիկերը այլ ցեղի կը պատկանին, չանդիսանալով ուրարտացի միայն նիզակակիցները, զկնաւոր մարտը տեղի ունի լեռան ստորոտում, մի վիրաւոր ուրարտացի ընկած է գետնի վերայ, միշտեռ նորա հինգ բարձրահասակ լնկելները՝ միայն յահանով եւ նիզակով զնուուած՝ քաջաբար դիմադրում են ասորեստանցոց ուժդին յարձականն. վեցերորդը լեռան է բարձրանում, որտեղից չըսր ուրարտացի կը շտապին նոցա օգնութեան:

Ա. տախտակ ստորին շարք:

Արձանագրութիւնն կը պակասի: Այս շարքը հանդիսանում է ըստ իւր բովանդակութեան Ա տախտակի ստորին շարքի Հարազատ օրինակը. տարրերութիւնները շատ շնչն են. ա. այլուուլ (Սուգունիս) ամրոցի պաշտպանութեարի թիւը միայն երկու է: բ. Կրտսէ նետող ասորացի զինուորները չշխան: գ. Յարձակաւում մազդիկ կողմից է: դ. Արբայական ու ազդիկ հառարին հետեւում է նախ աջեղնաւոր հեծելազորը (երկու զյգ), սմբակակիս առնելով մշխանուն. ձիերի ստերի տակ թաւալուում են երկու ուրարտացիք, որոնք այս դրութեան մէջ եւս շնն մուռանում ձեռքերը աղերսանց գեպի իրենց հալածողները պարզել: Հեծելազորին հետեւում են երկու դրոշակիր կառքեր: Խնքը թագաւորը թողիլ է իւր կառքը եւ՝ նորա առջեւից դնացող երկու վահանաւորներով պաշտպանուած՝ (թուի մէ զինուորների լրդ շարքում) մանակցում է յարձակմանն նետեածութեամբ: ե. Գերինների խմբից պահպանուել են միայն հմագ մօրուացուոր ուրարտացի այրեր, նկարի մի մասը ընկած է. նոցա հետեւում են մի զոյր թշնամուց խլած նեյդներ, որոնց սանձից բոնած՝ վարում է մի կարձահասակ ասուրացի: զեց պահպան զինուորներով վերջանում է խումըը:

Բ. տախտակ վերին շարք:

Արձանագրութիւնն է՝ ալու Տա Ա-րա-մէ (տա) Ա-րա-ար-է-ա-ռ ակն-ս-ս Ա-րարտացի Արամէի քաղաքը ես նուածեցին: Համականալու է՝ արքայանիստ, Ար գ ա շ կ ու ք ա զ ա ք ը, որ Սաղմանասար Բ. 857թ. առաջ եւ այրեց: Այս շարքը՝ ըստ իւր բովանդակութեան բաժանուում է երեք մասերի, որոնցից առաջնը՝ ձախակող-

մանը՝ կը ներկայացնէ Ադդուրի լեռներուում սեղուունեցած ճակատը, միշնը՝ Արզակու ամբողջը, իսկ վերընը՝ Արզաշկուի տափարակի մարտու Ամիոցը՝ իւր նշանակութեան համապատասխան՝ այստեղ երկյարկանի հանդիսանում: ստորին յարկը ունի հինգ աշտարակ եւ երեք պարապատմանը. վերինը՝ երեք աշտարակ: Այսուող Արզաշկուն թափուր է իւր պաշտպան ներից, մինչ երկու ասուրացի զինուոր՝ չըքած եւ յետեւից երկու վահանաւորներով պաշտպանուած ամրոցի աջ եւ ձախ կողմից խողովակի (?) միջնոց կրակ են նետուում ներսը Աս Սաղմանասարի վերեւում առաջ բերած բալավասի արձանագրութեան Արզաշկուի առումից յետոյ տափարակում տեղի ունեցաւ արիւանելի կոիւ երկու թշնամի գների մէջ, սակայ այստեղ՝ մարտի պատկերաւոր նկարագրում՝ յարձակուող Ասորեստանցիք դիմում են դէպի Արզաշկուն (որ նոց իշխանութեան տակ պէտք է լներ), մինչ ուրարտացիք ամրոցի կողմից նոցա հետ գէ չափուի: Այս հանգ ամենքը տեղի է տալիք հնա թագերը, որ Արզաշկուի առումից առաջ տեղի է ունեցել ճակատը, հողը սպանուածները, վերաւորները եւ գետնի վերայ թաւալուողները հարկաւ ուրարտացիք են: Յարձակուողներից առաջն շաբթէ հասել է միշնը ամրոցը, երկու ասուրացիք բոնելով երկու թշնամիների գլուխ՝ դաշնունդ խողնողում են նոցա պարանոցները, ապա հետեւում են երեք զոյր հնափառ աղեղնաւում եւ մի վահանաւոր, որի կողքին ընկած է մի գիւակ, իսկ նորա յետեւ թաւալուում է մի վերաւոր Հետեւեալ խումբը բազկացած է դարձեալ երկու ասուրացիներից, որոնցից առաջնը՝ իւր թղուկ, հակառակորդին օդի մէջ ցնցելով՝ կորում է նորա ձախ ուուը, իսկ միւսը՝ մորթում է նորա ընկերին: Երեք արագ սլացող ու ազդիկ կառքերից առաջնի վերայ կանգնած է կառապանի կողըն նիքն Սաղմանասար՝ անցադար նետաձելով. միւս երկու կառքերի վերայ հնափառ ապայ աղբայակն գրօնները ձեռքերին: Զեբրի սանձերից բոնած են անցն ուրարտացիք, յուսալը աղաւանք իրենց անձը փրկել. երկու գիւակ թաւալուում են ձերեց ստերի տակ, միւս մի վերաւոր՝ վերջին կառքը տակ փոռուած՝ ձեռքերը աղերսանց գեպի վերեւ կը պարզէ: Մեզ ծանօթ երբեակ խումբը՝ բարձրահասակ ուրարտացին եւ նորա փոքրիկ ընկերը, որին սառ արքային սրախովնող է անում, կրկնուում է եւ այստեղ, հետեւեալ չըրրորդ ու ազդիկ կառքի առջւ մի այլ երկու զինուոր՝ թափի-

լով զնկերը՝ ձեռքերը աղաւական ձեւով դեպի ասորացի սպան կը տարածե։ Արագավազ ձիերից սրբականի գետնի վերայ ընկած է մի վերաբեր։

Երկր ժայռոտ բարձրութիւններից աշացնում են Ազգուրի լեռները (Նկարի ճախակողման մասը), որ ապաստանած եր Արամէն, թողելով Արգաշկուն թշնամու ձեռքը։ Անզիւն վրեւում նկատեցի, պահ կորցր իւր ճանրամասն և թիւնին հարով հանդիսանում է Ա. ափամտակի վերն շալիք դրեմե օրինակի։ Այսանդ եւս ուրարտացի զիմելով զեափ լիռները կուռի են բուռել նոցա յետելից պնուղ ասորեստանցիների հետ։ Չորս ուրարտացի զիմուրներ լիրանց պատմից մեծ փուլով կը շառավին իրենց ընկերներին սպանթեան։ Հնագերորդը գեպի նոցա լիւան է բարձրանում, կարծես նոցա սպանթեան կոչելով։ Խոան սուրուսից անմիջապես սկսում է Տափառը մեջ յայտնի տեսարաններով։ Ա. ասորացի զիմուրը կորում է իրեն հնազանդ թշնամու պարանոցը, թ. հետեւում է երրեակ խումբը, թ. առարտին բարձրացնելով իւր կարմիր հակառակորդն օդի մեջ՝ հասանում է նորա ձախ ուր, թ. երկու զոյտ հետեւալ աղջկաւորներ, սրբնթաց անցներով թշնամու զիերի վրայով, մահ են սարածում իրենց շուրջու։

Սպական տափարակում աղատ զորեազ հեծերազը հազիւ թէ կարողացաւ մասնել Ազգուրի լիրանց նոցչելու, ուր հետասան Արամէն յիս մղելով թշնամու յարձակումը՝ իւր լիունականներով հանգերձ ապրեցաւ Արգանասարի արեան նարակի սրից։

(Ըստուածանիւնի)

Բ. ԽԱՅԱԼԻՄԱՆԱՑ

ԼԵՋՈՒԱՐԱՆԱԿԱՆ

ԼԵՋՈՒԱՐԱՆԱԿԱՆ

ԴՐԱՅ

ԶԱԿՈՒԱՆ ՌԱԴՐՈՒ ԳՐԱՆ Տ Ա Կ Ա Ն

ԱՌԱՅՈՒԹԻՒՆ ՄԱՅԱԿԻ

(Ըստուածանիւնիւնի)

10.

1. Երկական յուն. ուժը սերկու սպան եւ յոզն. ուզգ. ուժը-է համեմատելով, իր առանձման ունի հնագերու. մեջ տառաջ միզով մարդ մարդու երկական ուժը

կար, որևէ մասն եղ, ուզգ. միջջ գտնելուց հետո, որ նորն յենու (մարդաբանութեամբ շնուռած) բառ են իրեն վերջապարհութիւնն ունի, յառաջ եկած է ուժեւու և ուժեւու մասն ուղղու (ուժու) է, հնան. ու. մերու ուղղու բառեւ եւ են ետք։

2. Հնագերը, սերկու հայութիւն հնագեր անուն է, իսկ նորպացին է եօնն, որ ուն ու կը ուժի միջնորդութեամբ չկարու Թրամ. հայ, ու թշնամու անուն ուղղու (ուժու) է, հնան. ու. մերու ուղղու բառեւ եւ են ետք։

3. Արաման-հայ. որ պանծապայ յեւէլնը ուղղուց (աշուն ուրց) առանձիւ յարականիւրը (այսուն նաև զիմ ազօթից էջ Ե1), պահեալ 1708 Արքակալ ՚ի պահ հայոց բանկերոց Արտակարագութեամբ կառաւ կառաւ անուն ուղղու (ուժու) է, հնան. ու. մերու ուղղու բառեւ եւ են ետք։

4. Արաման-հայ. որ վշտի մերե հուշի (ուժու) անիր (պիր աղ, էջ Ե1), որ սկզ նկատմանը ուղղու հնագեր են, հնան. զար, անի, իսկ վայս ևն իրերութեամբ ներկան է (Պիւ) ազուրը տեղ, պահ զամական է ով հնացուած ձեւեր ունենալով և իրեւու։

5. Արիբը ազօթից, էջ Ե1 կը դաւ, իսկ նաև արաման-հայ. իսէի (ունձոյ), ՚ինձն ընդուր (ունձուր), ՚ինէն (յոննու), ՚մէ բուռուր (Ունչուլուր), ՚իւնը (կեր), ՚մէ նուրուր, ՚մ իւրուր, ՚սուսուր, ՚տւնը (հէօս), ՚մ իւսուսուր, ՚մ նուրուր, ՚նուրուր (առնուր), զայ ՚շոյուր, ու չէ հունչուր, (երբ որ) չէլէր (հիմ), հայէ եւ պիրէ (առ իւի հիմ), իսէր ու սիրուր (կը սիրուր և սիրուր)։

6. Աղ. ու սուսակուանը աղ, հայ. հայ (ուժու) (Կիրը աղ, էջ Օ8) եղաւ, վալ, սկզ Արքակարական կորսուով հայ, ի մեջ, զար, օրինակիւրան, ինչու յարական յուրաքանչիւրու ուր ուն ու վերջին վանին մեջ նոյնու յունիւրու։ Հայոթ են հնագեր կապիւ ուրին զ են պահ ուշ ժամանականներու գոզթականութեաման մեջ տառ լիզուն փոխ առանձան մեջ մեջն ալ։

11.

1. Հոյ. որ յուն. ուժամ-ի համապատասխանական սկզբանը սկզբանը եղ, հայը. եր ։ Հնագեր ՚րունի, իսկ ուս ։ Հնագեր. ՚րունիս եր ։ աւան. ուժամ-ի մեջ ավան, ուզգ. Հոյութ մեջ յարձակ առածուած էր, հնագեր-օս յոզն ուզգ. Հոյուն այ օ վերջառութիւն առենական իր յուն-ի մեջ ուժը, ՚ուժէն են է, հնան. երւու ։ ՚ուժ-ուս

2. Եղ, սեռ. ուժը-է յունի տեղն է, իսկ յոզն, սեռ. ուժը-օն ՚րուն-օն ծագան է, որ ձեւերն եր ասեանմ, որ առաջ իր յառական մաս, իր իր մէ ամրան, ուզգ. Հոյութ մեջ յարձակ ուժը եւ յունի ՚րուն-ի մեջ, հնագեր. յուն և նոյն ՚րուն-օն (ուոն), կամ ՚րուն-ը (սատ-ըօն), իր եղ, սեռ. ՚յունիյուն-էն ՚րուն-ի տեղ ուժը, ՚րուն-ը ՚րուն սեռ լիզը լաւ, րուն-ը